

1 Karkeistuksesta

Karkeistuksella tarkoitetaan ajan tai paikan tai ylipäättään joidenkin fysikaalisten vapausasteiden yli tapahtuvaa integrointia ("keskiarvottamista" - kyseessä ei välttämättä kuitenkaan ole yksinkertaisen lineaarisen keskiarvon ottaminen; karkeistus riippuu integrointimitasta).

On matemaattinen tosiseikka, että karkeistetut luonnonlait ovat laadullisesti erilaisia kuin alemman, karkeistamattoman tason luonnonlait jos vain jälkimmäiset ovat epälineaarisia, kuten fysiikassa on tyypillistä. Yksinkertainen esimerkki: olkoon q jokin vapausaste, jonka liikeyhtälö ("luonnonlaki") kuuluu

$$\frac{dq}{dt} = Aq + Bq^2 + \dots \quad (1)$$

missä A , B ovat joitakin kertoimia. Oletetaan että karkeistettu vapausaste on q :n keskiarvo tietyssä pienessä avaruustilavuudessa V_0 :

$$\bar{q} \equiv \langle q \rangle = \int_{V_0} dV q . \quad (2)$$

Tällöin liikeyhtälöstä saadaan

$$\left\langle \frac{dq}{dt} \right\rangle = \langle Aq + Bq^2 + \dots \rangle \quad (3)$$

eli

$$\frac{d\bar{q}}{dt} = A\bar{q} + B\langle q^2 \rangle + \dots , \quad (4)$$

missä oleellista on että $\langle q^2 \rangle \neq \bar{q}^2$.

Kvanttikentäteoriassa keskeinen käsite on partitiofunktio Z , jonka avulla kaikki korrelaattorit (=fysiikka) voidaan laskea. Vapausasteiden lukumäärä on ääretön ($q = q(x, t)$ on kenttä), ja niitä kuvaa joukko $\{q\}$ (kentän arvot jokaisessa avaruus-aika-pisteessä). Partitiofunktio on ($\hbar = 1$)

$$Z[q] = \int \mathcal{D}q e^{iS[q]} , \quad (5)$$

missä integrointi on yli kaikkien vapausasteiden. $S[q]$ on aktio, joka on funktionaali vapausasteista. Voimme triviaalisti jakaa vapausasteet kahteen joukkoon $\{q\} = \{q_A\} + \{q_B\}$ ja integroida formaalisti esim. joukon $\{q_B\}$ yli, jolloin

$$Z_{\text{eff}}[q_A] = \int \mathcal{D}q_A \mathcal{D}q_B e^{iS[q_A, q_B]} = \int \mathcal{D}q_A e^{iS_{\text{eff}}[q_A]} , \quad (6)$$

jossa S_{eff} on efektiivinen aktio karkeistetuille vapausasteille q_A . Koska $S_{\text{eff}} \neq S$, karkeistetut "luonnonlait" ovat tyystin erilaiset kuin karkeistamattomat.